

УДК 636: (477,72)

Н. Г. Мельничук,

к. е. н., доцент кафедри економічного аналізу та статистики,

Херсонський державний аграрний університет

АНАЛІЗ СТАНУ ТВАРИННИЦТВА В ХЕРСОНСЬКІЙ ОБЛАСТІ

У статті розглянуті питання сучасного стану галузі тваринництва Херсонської області. Проаналізовано основні фактори впливу на підвищення ефективності галузі.

In the article were considered questions of a present condition of the branch of the livestock farming the Kherson region. Were analyzed the main factors of influence rise efficiency on the branch.

Ключові слова: тваринництво, виробництво, ефективність, конкурентоспроможність, продуктивність.

Key words: livestock farming, production, efficiency, competitiveness, productivity.

ВСТУП

Тваринництво є стратегічною галуззю у розв'язанні проблеми продовольчої безпеки країни, відновлення роботи та повного завантаження виробничих потужностей переробних підприємств, насичення ринку якісною, конкурентоспроможною молочно-м'ясною продукцією.

Реформування аграрного сектора економіки породило чимало проблем, які спричинили кризову ситуацію в сільськогосподарському виробництві. Вихід із надзвичайно складного стану, який склався в економіці, країни полягає у застосуванні інтенсивних методів виробництва. У тваринництві — це багатогранний процес, який потребує комплексного підходу до вирішення поставлених завдань. Проблемним нині є нарощування поголів'я тварин, оскільки площі під кормовими культурами за останні сімнадцять років зменшились утричі. Крім того, необхідно покращити породний склад тварин, що забезпечить збільшення обсягів виробництва продукції основних галузей тваринництва за рахунок інтенсифікації.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Розв'язанню сучасних проблем і підвищенню економічної ефективності тваринницької галузі присвячені наукові праці відомих вчених-економістів: В. Андрійчука, М. Вихора, М. Віткова, Г. Волженкова, Р. Майстро, А. Македонського, В. Мацибори, А. Стельмашука, І. Свиноуса, І. Топіхи, В. Уланчука, І. Червена та інших. Ринкові відносини вимагають перегляду теоретичних понять, пошуку нових підходів до вирішення методичних і практичних питань інтенсифікації сільськогосподарського виробництва як основного чинника підвищення його ефективності.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою дослідження є опрацювання теоретичних, організаційно-економічних надбань та на цій основі розробка рекомендацій щодо подальшого покращення функціонування галузей тваринництва в сільськогосподарських підприємствах.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Тваринництво є важливою галуззю економіки області, яка забезпечує населення продуктами харчування, легку та харчову промисловість — сировиною.

У 2009 р. загальний обсяг виробництва продукції тваринництва збільшився на 1,3%, у т.ч. в господарствах населення — на 3,3%, а в сільськогосподарських підприємствах зменшився на 5,1%. Господарствами населення виробляється більша частина всієї продукції тваринництва області (77,6% в 2009р. і 76,1% у 2008р.). Частка області серед регіонів України по виробництву продукції тваринництва в усіх категоріях господарств складала 2,6% (Миколаївської — 2,4%, Одеської — 3,1%).

Аграрні підприємства збільшили проти 2008 р. обсяг вирощування худоби та птиці (у живій вазі) на 0,5 тис. т (на 3,4%). Співвідношення обсягу вирощування худоби та птиці до його реалізації на забій склало 131,9% (120,9% у попередньому році). Цьому сприяло зростання середньодобових приростів на вирощуванні, відгодівлі й нагулі великої рогатої худоби на 16,9% і овець та кіз на 6,7%, які в 2009 р. становили відповідно 464 грами та 32 грами.

У 2009 р. в сільськогосподарських підприємствах значно кращими, ніж у 2008 р., були показники продуктивності худоби. Так, середній надій молока, розрахований по середньому

Таблиця 1. Чисельність поголів'я худоби та птиці (тис. голів)

	Усі категорії господарств			Сільськогосподарські підприємства			Господарства населення		
	2010 р.	2010 р. до 2009 р.		2010 р.	2010 р. до 2009 р.		2010 р.	2010 р. до 2009 р.	
		+,-	у %		+,-	у %		+,-	у %
ВРХ	131,4	-9,2	93,5	17,2	+0,3	101,8	114,2	-9,5	92,3
у т.ч. корови	80,1	-5,5	93,6	6,3	-0,1	98,4	73,8	-5,4	93,2
Свині	195,3	+16,6	109,3	88,8	+14,4	119,4	106,5	+2,2	102,1
Вівці та кози	66,3	-0,4	99,4	24,4	+3,1	114,6	41,9	-3,5	92,3
Птиця	3905,0	+422,4	112,1	1454,0	+328,8	129,2	2451,0	+93,6	104,0

поголів'ю корів, збільшився на 13,9% і склав 4100 кг, що більше, ніж в цілому по Україні на 275 кг.

За 2009 р. сільгоспідприємствами продано господарствам населення 1,9 тис. голів великої рогатої худоби, що на 1,1 тис. голів, або на 37,9%, менше попереднього року, свиней продано 38,6 тис. голів, що на 8,2 тис. голів, або на 26,9%, більше, птиці 1249,8 тис. голів, що більше на 145,6 тис. голів, або на 13,2%.

Для гарантії захищеності сільського населення від зниження рівня життя, домогосподарства змушені більш інтенсивно вести своє господарство. Тому господарства населення зберігають своє домінуюче становище у виробництві продукції тваринництва.

У 2009 р. в господарствах населення вироблено 55,1 тис. т м'яса (в живій вазі), 293,5 тис. т молока, 170,0 млн шт. яєць та 92 тонни вовни. За розрахунками, середній надій молока на одну корову у господарствах населення склав у 2009 р. — 3792 кг, що на 143 кг (на 3,9%) більше, ніж у 2008 р. Потенціальні можливості розвитку тваринницької галузі, в першу чергу, залежать від поголів'я худоби.

Так, за станом на 1 січня 2010 р. чисельність поголів'я худоби та птиці характеризувалися такими даними (табл. 1).

Як свідчать наведені у таблиці дані, чисельність поголів'я великої рогатої худоби в сільськогосподарських підприємствах збільшилась на 1,8%. У господарствах населення скоротилось поголів'я великої рогатої худоби на 7,7%, в тому числі корів на — 6,8%, овець та кіз на — на 7,7%, проте чисельність свиней та птиці збільшилася на 2,1% та 4,0% відповідно. Населенням утримувалось 86,9% загальної поголів'я великої рогатої худоби, у т.ч. 92,1% корів, 54,5% свиней, 63,2% овець та кіз, 62,8% птиці.

В області залишається ще значною частина домогосподарств у сільській місцевості, які не утримують худоби. За даними обліку худоби, станом на 1 січня 2010 р. 38,8% від їх загальної кількості домогосподарств не утримували жод-

ного виду худоби, 64,4% — великої рогатої худоби, 73,0% — корів, 76,2% — свиней, 47,4% — птиці.

Протягом 2005 — 2009 рр. в усіх категоріях господарств зберігається чітка тенденція до скорочення навантаження сільгоспугідь поголів'ям великої рогатої худоби з 11 голів на 100 га сільгоспугідь у

2005 р. до 7,5 голів на 100 га сільгоспугідь у 2009 р.

Велике значення для збільшення поголів'я і підвищення його продуктивності має правильна організація відтворення стада, тобто систематична заміна вибракованих тварин іншими, більш продуктивними і цінними того ж призначення.

У системі відтворення і якісного удосконалення поголів'я тварин важливе значення мають наявність суб'єктів племінної справи. У 2009 р. по Херсонській області зареєстровано та працює 33 підприємства — суб'єкти племінної справи, в тому числі 16 підприємств, які займаються розведенням великої рогатої худоби та свиней. Крім того, в області працює селекційний центр — інститут тваринництва степових районів ім. М.Ф. Іванова "Асканія-Нова" — генетичний центр з вівчарства, розташований в Чаплинському районі, та Державне підприємство дослідне господарство "Асканійське" Асканійської державної сільськогосподарської дослідної станції УААН у Каховському районі, яке займається розведенням майже всіх видів худоби.

На збільшення виробництва продукції тваринництва має вплив наявність якісної та в необхідних обсягах кормової бази, тому що тільки повноцінна годівля є вирішальним фактором у формуванні більш високої продуктивності худоби та птиці. Однак, сільськогосподарськими підприємствами у 2009 р. порівняно з попереднім роком обсяг заготовлених кормів усіх видів (у кормових одиницях) зменшився на 18,7%, у розрахунку на одну умовну голову заготовлено 7,1 ц к.од. проти 10,2 ц к.од. у 2008 р., скорочення відбулося в основному за рахунок зменшення валового збору кормових коренеплодів на 79,4%, силосних культур (без кукурудзи) на 84,4%. За рівнем рентабельності тваринництва Херсонська область займає дев'яте місце серед областей України і менше на 1,2 в.п. рівня рентабельності у середньому по країні.

Одним із чинників підвищення ефективності функціонування тваринницької галузі є конку-

рентоспроможність продукції тваринництва на міжнародному ринку товарів.

Основа товарної структури зовнішньої торгівлі області складають продукти рослинного походження, транспортні засоби та шляхове обладнання, недорогі метали та вироби з них, механічне та електричне обладнання, готові харчові продукти. Продукція тваринництва займає незначну частку в загальних обсягах експорту-імпорту області (табл. 2).

Сучасний митно-тарифний механізм держави спрямовується на захист вітчизняного товаровиробника від конкуренції закордонних товаровиробників та підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції. Активізація конкурентної боротьби, підвищення ефективності внутрішнього виробництва є інструментами регулювання стану внутрішнього ринку тваринницької продукції.

Для захисту внутрішнього виробництва на ринку тваринницької продукції необхідно здійснювати заходи щодо впорядкування внутрішнього ринку, перекривати шляхи надходження на внутрішній ринок фальсифікованих, неякісних, контрабандних товарів тощо.

Основними напрямками підвищення ефективності виробництва продукції тваринництва є: зниження собівартості продукції, чого можна досягти за рахунок підвищення продуктивності худоби через впровадження нових прогресивних ресурсозберігаючих технологій, кращого використання техніки, збільшення обсягів збалансованих кормів, а також за рахунок вдосконалення системи ціноутворення на сільськогосподарську продукцію. Вона має ґрунтуватися на вільному ціноутворенні в поєднанні з державним регулюванням, антимонопольного контролю за цінами на матеріально-технічні ресурси, енергоносії та послуги аграрним товаровиробникам.

ВИСНОВКИ

Пріоритетними напрямками забезпечення розвитку тваринництва регіону на перспективу слід вважати підтримку структурної перебудови у тваринництві, яка надається через інвестиції; активізацію чинників інтенсивного відтворення через поліпшення якості кормової бази, селекційно-плеємної справи, впро-

Таблиця 2. Товарна структури зовнішньої торгівлі області продуктами тваринного походження (тис. дол. США)

	Експорт			Імпорт		
	2008	2009	2009 у % до 2008	2008	2009	2009 у % до 2008
Усього	400295,5	351282,4	87,8	305800,9	124770,0	40,8
I. Живі тварини; продукти тваринного походження						
живі тварини	740,8	5225,9	705,5	293,8	324,3	110,4
м'ясо та харчові субпродукти	6,8	—	—	—	272,5	—
риба і ракоподібні	1,6	—	—	62,7	19,6	31,2
молоко та молочні продукти, яйця; мед	0,1	7,8	6389,2	83,1	32,1	38,6
інші продукти тваринного походження	731,6	5218,1	713,2	134,8	—	—
	0,6	—	—	13,1	—	—

вадження сучасних інноваційних технологій, підготовку висококваліфікованих кадрів, проведення ветеринарних і санітарних заходів.

Формування ринку тваринницької продукції повинно відповідати найважливішим напрямкам забезпечення розвитку власного виробництва сировини та продовольства і охоплювати усі сфери продовольчого ринку.

Одним з основних чинників забезпечення інтенсивного розвитку галузей тваринництва в регіоні є досягнення оптимального співвідношення галузей, виробничої спеціалізації та концентрації поголів'я тварин.

У системі заходів стабілізації галузі головним завданням на найближчі роки повинно бути припинення зменшення поголів'я, відновлення якісних показників продуктивності тварин, скорочення витрат на корми тощо.

Література:

1. Агропромисловий комплекс України: стан, тенденції та перспективи розвитку: інформ.-аналіт. зб. (вип. 6); за ред. П. Т. Саблука та ін. — К.: ІАЕ УААН, 2003. — С. 721.

2. Березівський П.С. Економічна ефективність скотарства та шляхи її підвищення / Березівський П.С. — Л.: Українські технології, 1998. — 156 с.

3. Гнатюк С. Крупнотоварне виробництво свинини — надійний шлях наповнення ринку м'ясом / С. Гнатюк // Тваринництво України. — 2005. — № 2. — С. 3.

4. Месель-Веселяк В. Я. Напрями розвитку галузей тваринництва та їх державна підтримка / В. Я. Месель-Веселяк // Економіка АПК. — 2004. — № 9. — С. 7.

5. Статистичний щорічник Херсонської області. — Херсон, 2010. — 508 с.

Стаття надійшла до редакції 04.05.2011 р.